

1.

Agnes

Het ziekbed van mijn vader vergeet ik niet snel. Hij smolt gewoon weg. Zijn vaardigheden zonken als kiezels naar de diepte: de macht over zijn sluitspier, de beheersing van zijn kringspier en de zeggenschap over zijn tong. Alles verdween, en zo snel: vierentachtigjaar leven verdampte in geen tijd. Hij werd broodmager, en op het laatst was hij een en al knoken. Daarop had de zwaartekracht gewacht. Geruisloos ontfutselde die de losse toebehoren. Zijn trouwring gleed af, zijn kunstgebit viel eruit. Alles lag op de grond; de schoonmaaksters vonden het bij het vegen. Wat er van hem overschoot verwelkte onder onze handen en we konden niets doen. Alleen maar kijken hoe hij door de nacht probeerde te zwemmen.

Mijn moeder bleef hoopvol. Ze hield zijn dood op afstand door appeltaart voor hem te bakken. In de extra tijd die mijn broer Bart en ik aan haar besteedden werden ook wij aan het schillen en kneden gezet. Achter onze rug kroop de herfst voorbij.

Toen op een middag de rozijnen op waren begon mijn moeder te huilen en haastte Bart zich door de storm naar de winkel om nieuwe te halen. En omdat hij mijn moeder zo niet wilde zien besloot hij meteen ook voldoende bakmeel, kaneel en appels in te slaan. Suiker had ze altijd wel in huis.

‘Je vader hoeft het van mij niet met een vorkje te eten, met een lepeltje mag ook. Hij vindt het de laatste tijd heerlijk als ik hem voer,’ sprak mijn moeder.

Zo zag zij dat. Ik wist weinig van mijn vader, maar wel dat hij niet gevoerd wilde worden. Liever kneep hij het lepeltje waarmee je dat probeerde voor je ogen tot iets waar je nooit meer van kon happen. Hij deed niets dat hij niet wilde.

Ooit was hij, volgens mijn moeder, twee seizoenen lang de beste doelman in de eredivisie. Op zaterdagen scheurde hij de wielervebaan rond op een Norton waarvan hij de gashendel vastzette om met zijn hielen op het stuur meiden te imponeren. Daar moesten foto's van zijn, maar die had hij nooit laten zien want hij was geen opschepper. Nu reageerde hij gedwee. Als mijn moeder op zijn wang klopte, opende hij zijn mond.

‘Goed zo, lieverd. Kijk eens wat ik hier heb?’

Op de dagen dat hij te apathisch was om zijn mond open te doen kwam dat volgens haar doordat hij te lang niets lekkers gekregen had. Dan wrikte ze zijn dorre lippen van elkaar en duwde een flinke hap taart naar binnen.

Een paar keer ging dat goed. Tot afgelopen vrijdag. Wat moet een mens met een mond vol taart als er bijna geen speeksel, geen slikreflex en geen slokdarmperistaltiek meer is? Dan ligt verstikking op de loer. Maar ook toen mijn vader de laatste kruimel had opgehoest, konden Bart en ik mijn moeder maar met moeite laten stoppen met voeren. Niet eten bestaat niet in haar wereld. Wie niet wil eten is volgens haar ten dode opgeschreven.

‘Ja,’ zeiden wij. ‘Ja, mama, dat klopt.’

Toen vielen we alle vier stil. Wij in de hoop dat ze onze boodschap begrepen had, zij in de hoop dat zij ons verkeerd verstaan had, en mijn vader omdat hij doodop was.

De dag daarop kookte ik een varkenspoot met prei en spliterwt. Ik beende de poot uit en gooide het vlees terug in de soep. Buiten waaide het takken.

‘Waar ben jij nou mee bezig?’ vroeg Bart.

Ik zette de staafmixer in de pan. ‘Erwtensoepp slikt makkelijker weg dan taart,’ zei ik.

‘Serieus? Nu nog? Dat is toch veel te machtig voor hem?’

‘Ja, nou,’ zei ik, ‘ik vond het lullig gisteren, voor haar. Dood gaat hij heus wel. Maar zij wil het nog even uitstellen. En hij was altijd gek op snert. En hij is wel mijn vader.’

‘Fijne klus voor de nachtzuster ook.’

‘Hij draagt een luier, Bart. En dan nog: het is hun werk.’

Mijn dochter Lima kwam binnen. Vorige maand heeft ze haar rijbewijs gehaald. Een jaar na mijn scheiding van Ewald is ze hier ingetrokken. Ze snoof, stak haar duim op naar de pan, en verdween naar boven.

Mijn vader at goed van de snert. Hij smakte erbij en de soep gleed moeiteloos naar binnen. Mijn moeders tevreden gezicht was het enige dat telde.

Pas op de laatste middag voor hij in coma raakte besepte mijn moeder waar het uiteindelijk allemaal heen ging. Ik zag haar schrik, het rekenen.

‘Hoelang heeft mijn man, denkt u, nog te leven?’ vroeg ze aan mensen die het weten konden, maar niemand zei het.

We stonden met zijn drieën rond zijn bed. Toen sliep hij gewoon nog. Voor het eerst lag hij rustig. Terwijl we lang en stil naar hem keken, opende hij zijn ogen. Wat zag hij? Hij had erg veel tijd nodig om het handjevol gehavende rekruten op het slagveld van zijn brein in stelling te brengen. Wij kregen ruimschoots gelegenheid om zijn verval in ogenschouw te nemen. Hij was van een vorstelijke leeuw veranderd in een lammergier zonder veren. Zijn neus stak als een snavel uit boven zijn gebitsloze mond en zijn oogjes waren net kopspelden. Plotseling sperde hij ze open en trok er een grimas over dat vogelgezichtje. Hij probeerde nadrukkelijk iets te zeggen. Zijn handen gingen richting Bart. Zijn mond ging open en er kwam gefluister uit.

‘Hij zegt geloof ik “Bart”,’ zei mijn broer met verstikte stem. ‘Dag papa, dag ouwe.’

Mijn vader kon zijn hoofd niet meer draaien. Hij zag alleen degene die recht voor hem stond. Hij grijnsde naar Bart en groette hem daarmee, misschien wel voor het laatst, en misschien wel inniger dan bij diens geboorte.

Toen voltrok zich een tweede wonder. Zijn ogen zochten mijn moeder, zijn Janna. Bart duwde haar zachtjes naar voren. Mijn moeder boog zich voorover.

‘Dag gozer,’ zei ze.

Hij keek haar aan en graaide met gelige nagels naar de vinger met haar trouwring. Hij keek onafgebroken naar die ring en kauwde net zo lang op geluidloze tekst tot al het speeksel in zijn mondhoeken wit was geworden.

Je kon zijn lichaam ruiken. Oesterachtig, niet vers meer, een geur die al meer van de overkant dan van hier was. Voorzichtig trok mijn moeder haar hand los. Mijn vaders handen legde ze voorzichtig terug op de katoenen deken. Toen schoof ze mij zijn blikveld in.

‘Hier is Agnes, lieverd,’ fluisterde ze.

‘Dag Jopie Slim, dag Sinatra,’ zei ik. Mijn vader trok zijn knieën op en staarde uitgeblust naar het plafond.

De lucht buiten was grijs, met hoge snelheid trokken er wolken over. Herfstbladeren wervelden tegen het raam. Het was al bijna avond.

Zo stonden we nog een tijdje bij hem, elk met onze herinneringen aan hem en

ik als enige met de zekerheid dat ik niet door hem was gezien.

‘Kom,’ zei Bart.

Ze stapten al in de lift toen ik ineens zei: ‘Gaan jullie maar vast. Ik kom zo.’

Toen ik de kamer in rende sliep hij alweer. Ik tikte dwingend tegen zijn voorhoofd. Hij schrok wakker.

‘Papa? Ik ben Agnes,’ zei ik. ‘Je dochter. Je dochter. Agnes.’

Er bestaat een foto van een stralende dag in Ouddorp waar mijn vader me de zon laat aanraken door mij lachend boven zijn hoofd te gooien en daarna op te vangen. Achter het windscherm ruist de Noordzee en voor het windscherm besuikert de wind onze broodjes vruchtenhagel. Mijn vader draagt hoge gympen en een wollen trui. Hij is gebruid, gespierd en verwaaid, als een Spaanse matroos. Ik kraai het uit. Bart zit op een felgekleurde strandbal.

Op mijn vierde verhuisden wij naar een stad die ver van zee lag, naar een etage die slecht bereikbaar was voor de zon. De foto raakte ik kwijt. Als ik die vaker samen met mijn vader had bekeken, stond ik hier nu niet te bedelen.

‘Papa? Hoor je me? Ik ben het, Agnes.’

Maar er gebeurde niets, zijn ogen vielen weer dicht.

Met een gemoed zo zwaar alsof het een totaal rampzalig verlopen leven torste, stapte ik vijf minuten later bij mijn broer en mijn moeder in de auto.

Thuis op de eettafel lag Lima’s kookschrift. Er stonden maar vijf recepten in. Ik draaide het schrift om en opende het aan de onbeschreven achterkant, de kant vol lege bladzijden. Ik pakte de bijbehorende pen en schreef: *‘En toen gebeurde het: papa zag me. Hij lachte, legde zijn vingers op mijn gezicht, en ademde mijn koosnaam. Het leek alsof hij mij opnieuw opgooide om de zon aan te raken.’*

Die nacht, terwijl Lima in de kamer naast mij al sliep, luisterde ik zittend op mijn bedrand in het duister naar de stilte, die zo drukkend was dat ze in mijn oren begon rond te zingen. Bij de gratie van het donker zag niemand hoe oud en moe ik was, en dat ik een slaapdeuk in mijn haar had. Overdag, in het licht waarmee anderen en spiegels me konden zien, presenteerde ik mezelf als een acceptabele verschijning op leeftijd, met behulp van haarlak, lipstick en opgetrokken mondhoeken. Nu sjoerde ik een grijze trui over mijn bleke schouders, haakte mijn

leesbril aan de v-hals en daalde houderig de trap af. Op de tast telde ik alle treden, om toch nog bijna de laatste te missen. Het licht van de straatlantaarn bescheen de eettafel. Ik schoof aan, wreef langdurig over mijn gezicht en zette uiteindelijk mijn bril op om Lima's kookschrift door te bladeren. Er stonden tapasrecepten in, en wat losse opmerkingen over van alles en nog wat, en dan die ene regel over mijn vader. Natuurlijk had ik gewoon moeten gaan slapen. Maar in plaats daarvan rommelde ik in de la en vond een potlood waarmee ik eerst een poos tegen mijn tanden tikte, voordat ik die bewuste regel doorstreepte.

Boven aan een schone bladzijde typte ik de naam van mijn vader, *Joop*, alsof hij het was die sprak.

De dag voor ik bewusteloos raakte stonden er drie mensen rond mijn bed. Ik herkende hen maar half, en ik had geen idee wat ze daar deden. Mijn heldere verstand was verkleefd tot een groezelige bonk klei, waarvan geen enkel potje meer te bakken viel.

Zeg ik nu.

'Joop, lieverd, heb je pijn?' fluisterde de oudste van het drietal. Het was allemaal nogal hopeloos. 'Wat denk jij, Bart? Heeft je vader pijn? Hij trekt zijn knieën zo hoog op. En zijn borstkas is zo ingevallen.'

Dat soort gezeik.

'Het hoort erbij, mama,' antwoordde de ander, een man.

De laatste van de drie zei niets. Om die laatste persoon gaat het.

Nog even stonden ze alle drie aan mijn bed. Toen waren ze alle drie verdwenen. Weer later was ik alleen in de kamer met die derde persoon. Het was een vrouw van rond de vijftig en ze hield haar gezicht behoorlijk dicht bij het mijne. Ze tikte hard op mijn voorhoofd, en vroeg om iets wat ik haar niet kon geven.

In de schemer gaf ik mij aan de storm. En aan de zee. Al dagen rook het in die kamer naar alg en schelpdieren.

Toen ik naar adem snakkend kopje-onder ging, begreep ik het: alles gebeurt onder het oppervlak. Dat inzicht beheerste me volledig. Ik hoorde boven mijn hoofd de loodzware golven breken en probeerde brak water weg te slikken.

Alles. Onder het oppervlak.

In de eindeloze dagen daarvoor, als ik tijdens het bezoek mijn ogen op de zwarte oceaan buiten richtte, fluisterde er altijd wel iemand van die drie mensen:

‘Wat ziet hij in godsnaam op die snelweg?’

Het was de tengere Poolse verpleegster, Aniëla, die mij in coma aantrof. Haar vriendje had voor de avond ervoor twee bioscoopkaartjes geritseld en dus had zij haar avonddienst van die dag geruild met de daaropvolgende ochtenddienst. Aniëla is een tien, maar toch zou ik haar nooit hebben geneukt. Neuken is prima, neuken is geil, maar zelf had ik altijd genoeg aan mijn vrouw. Ik hield meer van Janna dan van mijzelf. Janna was mijn redding.

Terwijl Aniëla met de zakdoek van haar vriendje tegen haar ogen huilde om de film, stak in mijn kamer de wind op. Denk ik. Ik weet het niet helemaal zeker. De bries zwol aan tot een orkaan, een tornado, in elk geval tot iets wat dodelijk kan uitpakken voor een bewusteloze.

Ik knipperde met mijn ogen en nog geen tel later vlogen er zeven continenten om mijn oren en werd ik opgetild en meegesleurd, het geraas in. Om mij heen verwaaiden vrachtschepen, baby's, mortiergranaten en oceanen, terwijl ik mij opkrulde als een foetus om niet door het staal van iets wat ooit een poort was geraakt te worden, en mijn positie in de chaos probeerde te bepalen, wat totaal zinloos was. Waar ik Engels schreeuwde brulde men Russisch terug, waar ik Duits bulderde kreeg ik antwoord in het Chinees. Juist toen ik uit wanhoop wilde overschakelen op handgebaren sneed de wind mijn vingers af, en die verdwenen samen met mijn hoofdhaar en lippen in de slurf van de tornado.

Ze wekken je hier om halfzeven. Aniëla kwam mijn kamer in, zette de kom pap op het nachtkastje, zei twee keer mijn naam en schoof het laken weg. Toen snelde ze de kamer uit.

Aniëla is lief. Ze heeft prachtige tieten, maar ze is vooral erg aardig. Zij begrijpt mij, net als Janna, mijn vrouw. We zijn alle drie uit hetzelfde hout gesneden. Zelfs toen alleen het geluid van de oerzee mijn verkleefde hersens nog bereikte bleef ze plaatjes van Zoot Sims en Sinatra voor me draaien. Toen iemand erwtensoep meebracht omdat ik niets meer lustte maar nog wel die soep, heeft Aniëla, zonder daar moeilijk over te doen, de nacht daarop mijn bed drie keer verschoond. Niet dat ik daar iets van heb gemerkt. Pas nu ik zo dicht bij de dood ben weet ik het, begrijp ik het: alles gebeurt onder het oppervlak. Alles.

Ik las het niet terug. Ik was te moe en ik schaamde me voor wat ik hier zat te doen.

Wie dacht ik wel dat ik was? Mijn vaders stem was niet van mij. De plotselinge honger naar zijn taal en het opschrijven van al die onzin had gewerkt als een vreetkick: eenmaal bevredigd voelde ik me schuldig. En hoe langer ik over dat schuldgevoel probeerde na te denken, of over hoe kneedbaar je een werkelijkheid mag beschouwen, hoe slaperiger ik werd. Dus klom ik de trap maar weer op, kroop met trui en al terug in bed en viel bijna meteen in slaap. Het schrift lag toen al onder in mijn nachtkastje. Ik hoorde nog net het begin van stortregen tegen mijn raam. Mijn laatste gedachte gold de vele schuin vallende druppels die de lichtbundel van de straatlantaarn doorsneden en waarvan de reflecties als geluidloze schaduwvlekjes van de eettafel stroomden.

